MALTA

QORTI CIVILI
PRIM' AWLA

ONOR. IMHALLEF
JOSEPH AZZOPARDI

Seduta tal-11 ta' Lulju, 2011

Citazzjoni Numru. 76/2009

Jonah Caruana, Angelo Caruana, Andrew Caruana u Salvu Caruana

-vs-

Carmen Sammut u żewġha Joseph Sammut u b'digriet tat-8 ta' Ġunju 2009 ġie kjamat fil-kawża d-Direttur tal-Uffiċċju Konġunt

Il-Qorti;

Rat ir-rikors ġuramentat ippreżentata fit-28 ta' Jannar 2009 li permezz tiegħu l-atturi ppremettew:

1. Illi l-ġenituri tal-atturi, Giuseppe Caruana u Giuseppa nee' Abdilla, illum mejta, kienu għamlu diversi testmenti b'diversi dispożizzjonijiet aġġuntivi. Giuseppi Caruana kellu għandu raba' magħruf bħala Tal-Isqof fil-

limiti ta’ Ħal Luqa li maż-żmien qasmu bejn uliedu hawn kontendenti fejn intużaw modijiet eżistenti antikament.

2. Illi fost affarijiet oħra, permezz tat-testment tat-8 ta’ April 1986 ġie dispost u kkonfermat lil dawn uliedhom kellhom dritt ta’ passaġġ minn fuq ir-raba’ tal-ieħor min-naħa tal-ħajt (*vide* testment bħala Dokument A anness).

3. Illi mbagħad bit-testment tas-26 ta’ Ottubru 1989 omm il-kontendenti, issa armla, ordnat li jekk xi ħadd minn uliedha ma joqgħodx għad-dispożizzjoni tat-testmenti li hija għamlet qabel, u jekk xi ħadd mill-istess uliedha jew żwieġhom jippruvaw b’xi mod jew ieħor jaqla’ l-inkwiet u jfixkel il-qasma paċifika tal-beni tagħha, ikun min ikun minnhom, jitlef kull vantaġġ dispost a favur tiegħu bit-testmenti preċednti tagħha u ma jkollux dritt ieħor ħlief għal porzjoni leġittima (*vide* testament anness bħala Dokument B anness).

4. Illi reċentament il-konvenuti u / jew terzi awtorizzati minnhom qegħdin ifixklu lill-atturi fit-tgawdija tal-porzjonijiet assenjati lilhom bil-mod mixtieq mill-ġenituri tagħhom bl-inġumbrar ta’ parti minn mogħdija eżistenti antikament kif ingħad.

5. Illi Jonah Caruana interpella diversi drabi lill-konvenuti biex ma jkomplux jingombraw din il-parti tal-mogħdija, inkluż biż-żamma ta’ klieb u nagħaġ fl-istess mogħdija, iżda l-konvenuta issostni li qed tostakola biss dik il-parti tal-passaġġ li tinsab fil-proprjeta’ tagħha u li ntiża biex tużaha hi u wliedha biss.

6. Illi l-aġir tal-konvenuti jammonta għal molestja fid-dritt ta’ passaġġ li għandhom l-attur fuq il-mogħdija eżistenti, kif ukoll ksur tad-dispożizzjonijiet testamentarji magħmula mill-ġenituri tagħhom.

7. Illi l-esponent jaf b’daw il-fatti personalment u għalhekk kellha ssir din il-kawża.

<u>Talbiet</u>

Illi l-ġenituri tal-atturi, Giuseppe Caruana u Giuseppa nee' Abdilla, illum mejta, kienu għamlu diversi testmenti b'diversi dispożizzjonijiet aġġuntivi. Giuseppi Caruana kellu għandu raba' magħruf bħala Tal-Isqof fil-limiti ta' Ħal Luqa li maż-żmien qasmu bejn uliedu hawn kontendenti fejn intużaw modijiet eżistenti antikament.

Illi fost affarijiet oħra, permezz tat-testment tat-8 ta' April 1986 ġie dispost u kkonfermat lil dawn uliedhom kellhom dritt ta' passaġġ minn fuq ir-raba' tal-ieħor min-naħa tal-ħajt (*vide* testment bħala Dokument A anness).

Illi mbagħad bit-testment tas-26 ta' Ottubru 1989 omm il-kontendenti, issa armla, ordnat li jekk xi ħadd minn uliedha ma joqgħodx għad-dispożizzjoni tat-testmenti li hija għamlet qabel, u jekk xi ħadd mill-istess uliedha jew żwieġhom jippruvaw b'xi mod jew ieħor jaqla' l-inkwiet u fixkel il-qasma paċifika tal-beni tagħha, ikun min ikun minnhom, jitlef kull vantaġġ dispost a favur tiegħu bit-testmenti preċednti tagħha u ma jkollux dritt ieħor ħlief għal porzjoni leġittima (*vide* testament anness bħala Dokument B anness).

Illi reċentament il-konvenuti u / jew terzi awtorizżżati minnhom qegħdin ifixklu lill-atturi fit-tgawdija tal-porzjonijiet assenjati lilhom bil-mod mixtieq mill-ġenituri tagħhom bl-inġumbrar ta' parti minn mogħdija eżistenti antikament kif ingħad.

Għaldaqstant l-atturi jitolbu bir-rispett lil din l-Onorabbli Qorti jogħġobha:

(1) Tiddikjara li l-atturi għandhom ossia akkwistaw dritt ta' passaġġ bl-inġenji, kif ukoll dritt ta' passaġġi bir-riġel minn fuq ir-raba' ta' xulxin, inkluża dik il-parti tal-passaġġ li tgħaddi mill-proprjeta' miżmuma mill-konvenuti fil-kontrada magħrufa bħala Tal-Isqof fil-limiti ta' Ħal Luqa;

(2) Tiddikjara li l-konvenuti qed jimmolestaw lill-atturi fit-tgawdija ta' dan id-dritt tagħhom.

(3) Tordna lill-konvenut jneħħu kull żgombru li qed jostakola lill-atturi fit-tgawdija tad-drittijiet tagħhom fuq ir-raba' msemmi.

(4) Tordna lill-konvenuti ma jippermettux terzi li jostakolaw lill-atturi fit-tgawdija tad-drittijiet tagħhom fuq ir-raba' msemmi.

(5) Tiddikjara li l-aġir tal-konvenuta Carmen Sammut jammonta għal ksur tad-dispożizzjonijiet tat-testmenti magħmula minn omm il-kontendenti, b'dan li l-atturi qegħdin minn issa jirriżervaw li jitolbu rimedju relattiv f'ġudizzju separat, li qiegħed għalhekk jitħalla impreġudikat.

Bl-ispejjeż, inkluzi dawk tal-ittri interpellatorji kontra l-istess konvenuti datati 27 ta' Awissu 2008, t'Ottubru 200, u bl-interessi skond il-liġi kontra l-konvenuti li minn issa huma inġunti għas-subizzjoni.

Rat id-dikjarazzjoni maħlufa tal-atturi u l-lista tax-xhieda.

Rat ir-risposta ġuramentata tal-konvenuti, ppreżentata fil-15 ta' Mejju 2009, li permezz tagħha eċċepew:

1. Illi fl-ewwel lok, il-kawża tal-atturi hija improponibbli *stante* l-fatt li l-atturi qegħdin jitolbu l-akkwist ta' dritt ta' passaġġ u ta' drittijiet oħra petitorji meta l-kondenti f'din il-kawża huma l-koll fuq titolu ta' qbiela rigwardanti l-għelieqi Tal-Isqof fil-limiti ta' Ħal Safi, liema qbiela titħallas lil Joint Office, kif jirriżulta mill-anness irċevuta markat Dokument CS1;

2. Illi fit-tieni lok u mingħajr preġudizzju għall-ewwel eċċezzjoni tal-konvenuti, it-tieni talba atturi ma ssemmix għal liema artikolu taħt it-Titolu VI tal-Kap 12 qegħdin jintavolaw il-kawża *de quo*, u dan bi preġudizzju serju;

3. Illi fit-tielet lok, u mingħajr preġudizzju għall-eċċezzjonijiet hawn fuq dedotti, il-konvenuti jirrespinġu totalment bħala nfondati fil-fatt u fid-dritt it-talbiet kollha

tal-atturi, u dana peress li l-konvenuti ma ngombraw ebda passaġġ, u kien l-istess Jonah Caruana li ppretendu li għandu dritt minn ġo għalqa u minn ġo passaġġ li sar mill-konvenuti stess, f'għalqa li hija mqabbla lilhom u li messet lill-konvenuta Carmen Sammut biss, meta qasamhom missierhom, u dan sar sabiex tieħu n-nagħaġ li għandha f'din il-għalqa tagħha stess.

4. Illi fir-raba' lok, it-talbiet qegħdin jiġu responti u miċħuda mill-konvenuti, *stante* li huwa l-attur stess Jonah Caruana li qiegħed jinġombra l-passaġġi u li qiegħed joħloq inkwiet bejn il-familja meta ma hemmx bżonn, u dank if ser jiġi muri tul is-smigħ tal-kawża;

5. Illi fil-ħames lok, u mingħajr preġudizzju għall-eċċezzjonijiet hawn fuq imsemmija, ma jeżistux l-elementi rikjesti skond il-liġi għal dak li qiegħed jintalab mill-atturi stess, liema talbiet miktubin mill-atturi huma nebolużi, u m'humiex ċari, u li għalhekk il-konvenuti jżommu ferm id-drittijiet tagħhom skond il-liġi li jintavolaw eċċezzjonijiet ulterjuri kemm-il darba u meta jiġu ċarati t-talbiet atturi;

6. Illi fis-sitt lok, u mingħajr preġudizzju għall-eċċezzjonijiet hawn fuq imsemmija, il-konvenut ma ngombraw ebda parti mit-tgawdija tad-drittijiet tal-atturi, u t-tielet talba attriċi ma tisspeċifikax għal liema allegat żgombru qiegħed jiġi mitlub tali talba, *stante* l-fatt li l-atturi talbu bissli jitneħħa *"kull żgombru"* u għalhekk din it-talba m'hijiex ċara u ma tissodisfax l-Artikolu 156 (1) (a) tal-Kap 12;

7. Illi fis-seba' lok u b'referenza għall-ħames talba atturi, din l-Qorti ma tistax tieħu konjizzjoni ta' din it-talba *stante* l-fatt li l-meritu hawnhekk mitlub mill-atturi m'għandu x'jaqsam xejn ma' dispożizzjonijiet ereditarji. Illi *inoltre* u bla preġudizzju għal dak hawn imsemmi, l-konvenuti ma għamlu xejn sabiex kisru d-dispożizzjonijiet testamentarji.

8. Salvi eċċezzjonijiet ulterjuri.

Rat id-dikjarazzjoni maħlufa tal-konvenuti u l-lista tax-xhieda.

Rat id-digriet tat-8 ta’ Ġunju 2009 li permezz tiegħu fuq talba tad-difensur tal-atturi ġie msejjaħ fil-kawża d-Direttur tal-Uffiċju Konġunt, wara li Dr Mark Attard Montalto għall-konvenuti rrimetta ruħu għad-deċiżjoni tal-Qorti.

Rat l-affidavits u semgħet il-provi kif ukoll żammet aċċess fuq il-post in kwistjoni;

Rat l-atti proċeswali nkluż il-verbal tas-seduta tad-9 ta’ Mejju 2011 li permezz tiegħu l-kawza tħalliet għas-sentenza wara li saret d-debita trattazzjoni;

Ikkunsidrat;

Illi din hija azzjoni istitwita minn erbat aħwa fil-konfront ta’ oħthom li permezz tagħha qed jitolbu li huma għandhom dritt ta’ passaġġ bl-inġenji u bir-riġel minn fuq ir-raba’ ta’ xulxin u partikolarment fuq il-parti miżmuma mill-konvenuta. L-għelieqi in kwistjoni kienu posseduti minn missierhom li qasmilhom f’ħajtu u fit-testment li għamel flimkien ma’ martu ordna appuntu li uliedu jkollhom dritt ta’ passaġġ minn fuq l-għelieqi ta’ xulxin.

Illi l-konvenuta rrispondiet b’diversi eċċezzjonijiet li wħud minnhom huma ta’ natura legali. Il-Qorti jidhrilha li l-azzjoni hija waħda ċara għaliex jinftiehem sew x’qed jintalab. L-attur mhux obbligat jindika l-artikolu tal-liġi li taħtu qed jipproponi l-azzjoni. Għalhekk it-tieni u l-ħames eċċezzjonijiet mhumiex fondati. Anke fejn l-atturi qed jitolbu li jitneħħa l-iżgombru għalkemm ċertament il-kelma hija l-kontra ta’ dak li riedu jgħidu. Jidher ċar li din kienet *‘misprint’* u b’ebda mod ma taffetwa t-talba prinċipali tal-atturi. Madankollu l-Qorti taqbel li fiċ-ċirkostanzi tal-każ, ir-rikors kellu jkun aktar ċar u preċiż dwar x’qiegħed jitolbu l-atturi. Dan għaliex it-talba tal-atturi hija ġenerika wisq. M’hemmx indikat minn fejn l-atturi qed jippretendu li jgħaddu minn fuq l-għalqa posseduta mill-konvenuta.

Illi għandu jingħad mill-ewwel li fil-fatt ħadd mill-partijiet ma jista' jagħmel talba li għandu xi dritt ta' passaġġ *ut sic* fuq il-proprjeta in kwistjoni. Dan għaliex kif ingħad, il-proprjeta' in kwistjoni hija biex tkun servita proprjeta' <u>li ma hijiex proprjeta' taghhom, iżda mikrija lilhom</u>. Għalhekk il-passaġġ in kwistjoni ma seta' qatt jittrasforma ruħu f'servitu' fis-sens legali proprju għaliex l-Artikolu 447 jagħti d-dritt lis-<u>sid</u> tal-għalqa interkjuża. Wieħed ma jistax b'ebda estensjoni ta' interpretazzjoni jinkludi l-inkwilin tal-għalqa taħt dan l-artikolu – ara s-sentenza **"Cutajar Paris vs Fiorini"** deċiża mill-Qorti tal-Appell fid-29 ta' Ottubru 1999 li qalet li *"l-inkwilin ma jistax jikkostitwixxi servitu favur fond li tiegħu ma kellux proprjeta'…".* Għalhekk il-pożizzjoni tal-partijiet hija dipendenti fuq il-volonta' tas-sid ossija l-Uffiċju Konġunt; kieku dan qed joġġezzjona għall-impożizzjoni ta' servitu' xejn ma jista' jtaqqal il-proprjeta' tiegħu. Madankollu kif ġja' ingħad huwa rrimetta ruħu għall-ġudizzju tal-Qorti u allura f'każ bħal dan il-Qrati rrikonoxxew ftehim li jsir bejn il-gabillotti *għas-servizz tajjeb tar-raba*' (**"Pulizija vs Saviour Gauci"** – Appell Kriminali – 25 ta' Ottubru 1958). Intqal infatti f'din is-sentenza illi *"fil-każ ta' gabillotti li jiddetjenu bċejjeċ ta' raba' tal-istess sid ma jistgħux minn dawk il-ġabillotti jiġu kostitwiti servitujiet veri u proprji għax ma humiex sidien tar-raba'. Eppure bejn dawk l-istess gabillotti jistgħu jsiru arranġamenti għas-servizz aħjar tar-raba' u dawn l-arranġamenti dejjem ġew rikonoxxuti bħala vinkolanti mill-ġurisprudenza lokali u ġew imsejħin b'nomenklatura diversa in bażi għall-insenjamenti dottrinali ċjoe' 'modus vivendi' jew 'diritti di obbligazione' jew servizzi u anke servitu personali".* Fis-sentenza tal-Qorti tal-Appell tal-10 ta' Ottubru 1958 fl-ismijiet **"Antonio Bartolo vs Pawlu Vella"** l-Qorti żidiet tgħid illi: *"Ikun gwaj kbir kieku l-Qrati kellhom jiddiskonoxxu dan il-ftehim sempliċement għax il-gabillotti li għamluh mhumiex is-sidien tar-raba' bla ma tiġi provduta teorija li tissanzjonah u tipproteġih u għalhekk il-Qrati minn żmien irrikonoxxew il-validita' ta' ftehim simili. Għall-validita' ta' fethim simili ma teħtieġx skrittura għax il-ftehim ikun jirrigwardja l-jus condictionis."* Naturalment dan il-ftehim qatt ma jista' jippreġudika s-sid għaliex l-obbligazzjoni naxxenti minnu '*non inhaeret praedio*' u '*non ambulat cum dominio*'.

Illi fil-każ in eżami missier il-kontendenti fit-testment imsemmi fir-rikors promotur wara li ppremetta li huwa ġja' kien qasam l-għelieqi lil uliedu ordna li *"kull wieħed għandu dritt ta' passaġġ minn fuq ir-raba' tal-ieħor min-naħa tal-ħajt; fis-sajf kull wieħed jista' jgħaddi bit-truck u fix-xitwa kull wieħed jista' jgħaddi bir-riġel u l-mutur tal-ħart tal-idejn u wara li jgħaddu minn dan il-passaġġ kull wieħed li jagħmel użu minn dan id-dritt għandu l-obbligu li jerġa' jaħrat dik il-parti tal-art li jkun għadda minn fuqha."* Allura m'hemmx dubju li dak li ordna missier il-partijet fil-kawża għandu jreġġi bħala dik l-obbligazzjoni li tirregola l-mod kif il-partijiet għandhom jaħdmu r-raba' rispettivi tagħhom (ossija dik posseduta minnhom). Palesament ma sar ebda ftehim ieħor bejn il-partijiet u għalhekk fiċ-ċirkostanzi tal-każ il-partijiet għandhom josservaw din l-ordni.

Illi l-Qorti naturalment hija dejjem marbuta tagħti d-deċiżjoni tagħha skond it-talbiet li għandha quddiemha u kif ġja' ngħad l-atturi ma ppreċiżawx minn fejn eżatt qed jippretendu li jgħaddu. Dan ma jfissirx li r-rikors hu null kif qed teċċepixxi l-konvenuta, iżda neċessarjament tillimita konsiderevolment ir-rimedji li jista' għandhom f'moħħom l-atturi, għall-inqas jekk wieħed jara d-depożizzjoni tal-attur Jonah Caruana li huwa l-aktar wieħed li għandu nteress fil-kawża. Dan infatti jgħid li jekk oħtu l-konvenuta ma tħallihx jgħaddi minn fejn qed jippretendi li jgħaddi, ikun ifisser li ħutu l-oħra jkunu jistgħu jgħaddu minn fuqu. Skond l-istess Jonah Caruana missieru kien jgħaddi minn dik il-kisra lejn ix-xellug fid-dokument JC3 minn fuq il-passaġġ immarkat fil-bidu tiegħu bl-ittra M. Għalhekk irid jibqa' jgħaddi minn hemm u l-konvenuta ma tridx tħallih u għalhekk għalqet dik il-parti bl-injam. Min-naħa tagħha l-konvenuta tinsisti li missierha għamel passaġġ ieħor minn wara l-kmamar għax meta kiber ma setax jitla' minn dak li qed jippretendu li jgħaddu l-atturi. Tgħid li kien missierha li tella' l-kmamar.

Illi l-Qorti jidhrilha li ladarba missier il-kontendenti ma ħalla ebda ndikazzjoni ċara permezz ta' xi kostruzzjonijiet, għandhom jiġu osservati d-dispożizzjonijiet testamentarji

tiegħu u dan independentement minn dak li kien jagħmel hu u dan għas-sempliċi raġuni li meta kien jiddetjeni l-għelieqi waħdu seta' jghaddi minn fejn irid mentri issa jridu jiġu osservati d-drittijet rispettivi tal-partijiet. Għalhekk ma hemmx dubju li l-atturi għandhom dritt jgħaddu minn fuq il-partijiet tar-raba' posseduti minn xulxin iżda dejjem minn mal-ħajt, kif hemm indikat fit-testment. Madankollu peress li kif ġja' ngħad l-atturi ma speċifikawx liema parti qed jippretendu li jgħaddu u minn fejn allegatament qed jinżammu mill-konvenuti l-Qorti ma tistax tilqa' t-talbiet l-oħra tagħhom.

DEĊIŻJONI

Għal dawn il-motivi l-Qorti tiddeċiedi l-kawża billi filwaqt li tiċħad l-eċċezzjonijiet tal-konvenuti ħlief kif se jingħad, tilqa' l-ewwel talba attriċi u tiddikjara li l-atturi għandhom dritt jgħaddu bir-riġel u l-inġenji minn fuq il-parti tal-għalqa okkupata mill-konvenuti min-naħa tal-ħajt, u dan limitatament kif indikat fit-testment, u ċjoe' bit-*truck* fis-sajf, u bir-riġel u l-mutur tal-ħart fix-xitwa.

Il-Qorti tillibera lill-konvenuti mill-osservanza tal-ġudizzju fir-rigward tat-talbiet l-oħra u għalhekk tilqa' l-eċċezzjonijet tagħhom fir-rigward.

L-ispejjeż ikunu bla taxxa bejn il-partijiet.

Moqrija.

< Sentenza Finali >

--------------------------------TMIEM--------------------------------